

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

> Retouradres Postbus 1 3720 BA Bilthoven

Aan
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Mw. F. van der Windt *directeur Publieke gezondheid*
Dhr. F. Kooiman *directeur Infectieziektebeleid*
Postbus 20350
2500 EJ DEN HAAG

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

KvK Utrecht 30276683

T +31 88 689 8989
info@rivm.nl

Ons kenmerk
0024/2025 LCI/MdJ/sds/

Behandeld door
LCI
T +31 88 689 7000
lci@rivm.nl

Datum 27 maart 2025
Betreft RIVM-advies campagne condoomgebruik

Geachte mevrouw Van der Windt en heer Kooiman,

Het Centrum Infectieziektebestrijding (CIb) en het Centrum Volksgezondheid en Zorg (V&Z) van het RIVM hebben onderstaand advies opgesteld ten aanzien van promotie van condoomgebruik.

Samenvatting situatie

Er zijn zorgwekkende ontwikkelingen op het vlak van de seksuele gezondheid in Nederland en Europa. Het gebruik van anticonceptie en in het bijzonder condoomgebruik neemt af in alle leeftijdsgroepen, ongeacht seksuele voorkeur. Dit leidt tot een toename in het risico op seksueel overdraagbare aandoeningen (soa). Het RIVM ziet sinds 2019 een toename in het soa-vindpercentage onder vrouwen- en heteromannen jonger dan 25 jaar, naast altijd al hogere cijfers onder mannen die seks hebben met mannen (MSM). De afname van hiv-infecties in Nederland stagneert en eerder werd al aandacht gevraagd voor de stijging van het aantal gonorroe-infecties. Er is daarnaast een stijging van het aantal zwangerschapsafbrekingen.

Advies: herstart een landelijke campagne condoomgebruik

Het RIVM adviseert om in te zetten op een grootschalige structurele campagne om condoomgebruik en bewustwording te promoten, waarbij de kennis en expertise uit het veld worden benut. In deze campagne dient optimaal gebruikgemaakt te worden van alle beschikbare (online) communicatiekanalen om doelgroepen gericht te kunnen benaderen.

Uw departement financierde eerder al de 'Vrij Veilige Dating Show', welke is gericht op jongeren en anticonceptie in het algemeen. Ook wordt er een determinantenonderzoek voor condoomgebruik uitgevoerd door Soa Aids Nederland in samenwerking met het RIVM, waarvan de opbrengsten

worden verwacht in de zomer van 2025. De opbrengsten hiervan kunnen worden ingezet voor een effectieve campagne condoomgebruik.

Datum
27 maart 2025

De campagne past uitstekend binnen het hoofdlijnenakkoord, waarin staat beschreven dat preventie centraal moet staan om de gezondheid te verbeteren en de zorgvraag te beheersen. Daarnaast sluit een condoomcampagne naadloos aan bij de strategische doelen van (de update van) het Nationaal actieplan soa, hiv en seksuele gezondheid: om inwoners van Nederland goed te informeren zodat zij in staat zijn om keuzes te maken over hun seksuele gezondheid en de keuzes van anderen te respecteren, met als doel prettige, vrijwillige en veilige seks.

Ons kenmerk
0024/2025 LCI/MdJ/sds/

Onderbouwing

Anticonceptiegebruik neemt af

De *Monitor Seksuele Gezondheid*, uitgevoerd door Rutgers in samenwerking met het RIVM en het CBS, is een grootschalig onderzoek naar ontwikkelingen in de seksuele gezondheid van volwassenen van 18 t/m 80 jaar in Nederland. Uit dit onderzoek onder 15.000 deelnemers blijkt dat het percentage seksueel ervaren vrouwen tussen 18 en 49 jaar dat geen anticonceptiemiddel gebruikt, is gestegen van 35 naar 41 procent. Condooms worden steeds vaker weggelaten bij de meest recente sekspartner onder zowel vrouwen als mannen. In 2023 gebruikte ruim 50 procent van mannen en vrouwen nóóit een condoom bij hun meest recente sekspartner, een stijging van ruim 10 procent ten opzichte van 2017 (1).

Jongeren

Rutgers en Soa Aids Nederland doen in samenwerking met RIVM en CBS 5-jaarlijks grootschalig onderzoek naar de seksuele gezondheid van jongeren van 13 tot 24 jaar (*Seks onder je 25e*). Uit dit onderzoek blijkt dat het gebruik van anticonceptie onder jongeren gelukkig nog steeds relatief hoog is, maar dat de groep die geen anticonceptie gebruikt groeit. Van de vrouwen tussen 17 en 24 jaar die ooit vaginale seks heeft gehad, gebruikte in 2023 20% geen anticonceptie; in 2012 was dat 9 procent (2). Meer dan de helft van de vrouwen geeft als belangrijkste reden om geen anticonceptie te gebruiken aan dat zij geen hormonen wil gebruiken. Hoewel het gebruik van condooms een vorm van anticonceptie is zonder hormonen, neemt ook het gebruik hiervan onder jongeren af. In 2017 gebruikte nog 75 procent van de jongens en 72 procent van de meiden een condoom bij de eerste keer vaginale seks, in 2023 is dat gedaald naar respectievelijk 64 en 69 procent (2). Het onderzoek laat zien dat het condoomgebruik terugloopt binnen iedere soort relatie: losse sekscontacten, startende relatie, vaste relaties, et cetera (2). Bijna de helft van de jongeren gebruikte bij een *one night stand* geen condoom. Het niet-gebruiken van een condoom neigt eerder norm dan uitzondering te worden.

Ook het type seksuele contacten dat jongeren hebben is veranderd in de afgelopen jaren. Waar in 2012 85 procent van de seksueel actieve meiden en 74 procent van de jongens seks had met een vaste partner, daalt dit percentage (2023: meiden 69 procent, jongens 60 procent) (2). De

laatste partner van jongeren is steeds vaker een losse partner met wie men vaker seks heeft (seksmaatje).

Datum
27 maart 2025

Ons kenmerk
0024/2025 LCI/MdJ/sds/

Stijging prevalentie van soa

In 2022 was er een record aantal soa-meldingen in de EU/EEA, in 2023 zette deze stijging door, en ook in Nederland neemt het absoluut aantal soa toe (3, 4). Sinds de tweede helft van 2022 is een stijging te zien van het aantal gonorroediagnoses bij de centra seksuele gezondheid (CSG) van de GGD. In 2023 was het aantal gonorroediagnoses verder gestegen met 31 procent ten opzichte van 2022. Deze stijging werd vooral gezien onder vrouwen en heteroseksuele mannen, maar ook bij mannen die seks hebben met mannen (MSM) (5). Gonorroe-infecties worden behandeld met ceftriaxon; een toename van gonorroe-infecties leidt dan ook tot een toename van het gebruik van dit antibioticum. Dat kan antibioticaresistentie tot gevolg hebben. Bovendien kan gonorroe tot complicaties leiden zoals visusproblematiek of bijbalontsteking (6). Naast de stijging van gonorroe-infecties is het aantal diagnosen infectieuze syfilis bij de CSG met 8 procent gestegen. Ook syfilis heeft een antibiotische behandeling nodig en kan (onbehandeld) leiden tot (ernstige) complicaties, zoals neurologische problematiek of complicaties bij de zwangerschap (o.a. aangeboren afwijkingen).

In 2022 zagen we tevens een wereldwijde uitbraak van mpox, met een aanzienlijke ziektelast in Nederland onder de MSM-groep. Mpox-casus nemen de afgelopen tijd weer toe, en er is momenteel dreiging van een andere variant mpox-virus (clade I) die zich makkelijker kan introduceren in andere doelgroepen en ernstiger kan verlopen.

Tussen 2010 en 2020 is het aantal hiv-diagnoses met 62 procent gedaald (van 1157 naar 434 per jaar), maar de afgelopen drie jaar is deze daling gestagneerd. In 2021, 2022 en 2023 werden respectievelijk 415, 426 en 424 nieuwe diagnoses gesteld. Het aandeel jongere MSM (15-30 jaar) met een nieuwe hiv-diagnose steeg van 15 procent in 2002 naar 29 procent in 2023. Dit staat in scherp contrast met de gezamenlijk gestelde doelen uit de Update Nationaal Actieplan soa, hiv en seksuele gezondheid 2023-2027 om tot nul nieuwe hivinfecties te komen (7).

Condoomgebruik is de meest effectieve methode om overdracht van soa te voorkomen, omdat het de uitwisseling van secreta tijdens seks voor een groot deel voorkomt. Daarnaast vormt een condoom een barrière tussen huid en slijmvliezen, waarbij ook eventuele ulceraties of condylomen als gevolg van soa plaatselijk worden afgedekt (8).

Kosten

Al in 2019 waren de zorguitgaven voor soa (excl. kosten hiv en AIDS) ruim 61 miljoen euro in NL (9). Naast de substantiële kosten van de gezondheidszorg voor soa en hiv vormen deze infecties ook een aanzienlijke kostenpost voor de samenleving doordat zij impact hebben op de bredere economie en andere sectoren van de samenleving, zoals arbeid- en onderwijsparticipatie (10). Zorgen over een soa, of het hebben ervan, hebben daarnaast een negatieve impact op de levenskwaliteit (11). De impact van de mogelijke veranderingen en bezuinigingen binnen de Aanvullende seksuele gezondheidszorg – Specifieke uitkering (ASG-

SPUK)-regeling zorgt voor een hogere druk op de financiering van de soa-bestrijding, wat mogelijk negatieve impact kan hebben op de preventie en bestrijding vanuit de centra seksuele gezondheid (CSG's).

Datum
27 maart 2025

Ons kenmerk
0024/2025 LCI/MdJ/sds/

Stijging in aantal zwangerschapsafbrekingen

De trend bij jonge vrouwen om geen anticonceptie te gebruiken, is reden tot zorg volgens abortusartsen. In 2023 gaf het Nederlands Genootschap van Abortusartsen (NGVA) aan verschillende signalen van abortusklinieken te hebben ontvangen dat het aantal vrouwen die 'natuurlijke anticonceptiemethoden' gebruiken zich steeds vaker melden met een ongeplande zwangerschap (12). Uit de meest recente jaarrapportage 'Wet afbreking Zwangerschap' van de IGJ blijkt dat het aantal afbrekingen van zwangerschappen, nu twee jaar op rij stijgt. In 2023 waren er ruim 39.000 abortussen, dit zijn er ruim 8000 meer dan in 2021. Ook het aantal zwangerschapsafbrekingen bij tieners onder de 20 jaar stijgt (13). Ook uit het leefstijlmonitoronderzoek dat het RIVM in opdracht van VWS uitvoert, blijkt dat het risico op onbedoelde zwangerschap stijgt van 6,6 procent in 2019 naar 8,7 procent in 2023 (1). Hoewel er meerdere manieren zijn om een onbedoelde zwangerschap te voorkomen, zou het gebruik van een condoom een uitkomst zijn voor vrouwen die een niet-hormonale vorm van anticonceptie zoeken. Mogelijk dat meer aandacht voor condoomgebruik en bewustwording ook voor deze groep vrouwen kan bijdragen aan een prettig en veilig seksueel leven, beschermd tegen soa én zwangerschap.

Condoomcampagne uit het verleden en het effect daarvan

Jarenlang waren er in Nederland 'Vrij Veilig Campagnes', welke het gebruik van condooms grootschalig promootten. Deze campagnes zijn in 2011 na 25 jaar gestopt, maar staan vele mensen nog in het geheugen gegrift vanwege het spraakmakende karakter. Het RIVM adviseert om een nieuwe structurele nationale campagne te ontwikkelen in samenwerking met veldpartijen waarin gezond seksueel gedrag wordt gestimuleerd, zoals het gebruik van condooms en het testen op soa bij klachten.

Het is wetenschappelijk aangetoond dat een landelijke massamediacampagne effectief kan zijn (14, 15). Goed opgezette massacampagnes kunnen tot 18 maanden na de campagne zorgen voor een hoger condoomgebruik (15). Specifiek leidden de Nederlandse campagnes in de jaren 90 tot een positievere houding, intentie en een sociale norm naar beschermde seks (14). De effectiviteit wordt groter wanneer de doelgroep zelf bij de actie betrokken wordt. Net zoals regionale en lokale stakeholders, zoals GGD'en en huisartsen, betrokken zouden moeten worden. Bekend is dat een afzonderlijke boodschap voor verschillende genders en seksuele voorkeuren waarschijnlijk effectiever is dan een algemene boodschap (16).

Inmiddels is veel bekend - en wordt thans nog onderzoek uitgevoerd - over hoe een campagne gericht te voeren en over de determinanten die bijdragen aan gedragsverandering in het condoomgebruik. Deze kennis is essentieel om een nuttige en goede campagne op te zetten. Het is belangrijk om bij een nieuwe campagne in te zetten op gepersonaliseerde (online) communicatie die aansluit bij actuele vragen en zorgen die er leven onder de verschillende doelgroepen. Daarmee kan de

voedingsbodem voor mis- en desinformatie verminderd worden.

Datum
27 maart 2025

Als vast onderdeel van de vroegere Vrij Veilig Campagne werd een periodiek (monitor)onderzoek uitgevoerd. Hiermee werd gepeild hoe het er op dat moment voor stond met kennis over soa, en houding en intentie ten opzichte van condoomgebruik, en over het daadwerkelijke gedrag. Een gedegen implementatieplan met monitoring en evaluatie is een essentieel onderdeel van een succesvolle campagne.

Ons kenmerk
0024/2025 LCI/MdJ/sds/

Drempels condoomgebruik

Er zijn ook andere drempels voor het gebruik van condooms. Naast de opzet van een landelijke campagne pleit het RIVM ervoor om ook overige manieren om condoomgebruik te vergroten (zoals toename van het aantal verkooppunten (in cafés, nachtclubs, op scholen, universiteiten en verenigingen), de mogelijkheid van aanschaf per kleiner aantal en reductie van de prijs) te exploreren.

Concluderend

Op basis van bovengenoemde ontwikkelingen adviseert het RIVM om in te zetten op een structurele landelijke multimediacampagne om condoomgebruik en bewustwording te promoten, daarbij gebruikmakend van de kennis en expertise uit het veld.

Tot een nadere mondelinge toelichting ben ik gaarne bereid.

Hoogachtend,

Prof. dr. Menno D. de Jong
Directeur Centrum Infectieziektebes

Drs. Marith Volp,
Directeur Volksgezondheid en Zorg

Referenties

Datum

27 maart 2025

Ons kenmerk

0024/2025 LCI/MdJ/sds/

1. Monitor Seksuele Gezondheid/Leefstijlmonitor, Rutgers i.s.m. RIVM en CBS. Beschikbaar via: <https://rutgers.nl/onderzoeken/onderzoek-van-rutgers-onder-een-representatieve-groep-volwassenen-van-18-tot-80-jaar-in-nederland-over-seksuele-gezondheid>
2. Graaf A, Kraan, Y, Beek, T, Kuipers, L, Vermey, K. Seks onder je 25e. Rutgers/SOA Aids Nederland; 2024. Beschikbaar via: <https://seksonderje25e.nl/>
3. ECDC. [STI cases continue to rise across Europe](#). 2025.
4. Kayaert L et al. [Sexually transmitted infections in the Netherlands in 2023](#). National Institute for Public Health and the Environment (RIVM); 2024a.
5. [Thermometer seksuele gezondheid. Seksueel overdraagbare aandoeningen in beeld](#). RIVM; 2024b.
6. Bloem P, Mourik B, Joosten R, Randag A, Visser M, de Stoppelaar S. [Steeds meer jongeren met gonorrhie. Anbevelingen voor een effectieve aanpak](#). Ned Tijdschr Geneeskd. 2025;169:D8369
7. RIVM. Update Nationaal Actieplan soa, hiv en seksuele gezondheid 2023 – 2027. 2023.
8. WHO <https://www.who.int/teams/global-hiv-hepatitis-and-stis-programmes/stis/prevention/condoms#:~:text=Condoms%20continue%20to%20be%20the,and%20ulcers%20caused%20by%20STIs>.
9. VZinfo, Zorguitgaven. Beschikbaar via: [Soa Zorguitgaven Volksgezondheid en Zorg](#)
10. Schnitzler L, Jackson LJ, Paulus ATG, Roberts TE, Evers S. Intersectoral costs of sexually transmitted infections (STIs) and HIV: a systematic review of cost-of-illness (COI) studies. BMC Health Serv Res. 2021;21(1):1179. Doi: [10.1186/s12913-021-07147-z](https://doi.org/10.1186/s12913-021-07147-z)
11. Wagner Z. and Crane M. [Measuring the Impact of Worrying About STIs on Quality of Life. Sexually Transmitted Infections: Adopting a Sexual Health Paradigm](#).2020.
12. Hulzen SEDv. [Abortusklinieken zien vaker jonge vrouwen die anticonceptie wantrouwen](#). NOS 2023 12 juli 2023.
13. [Jaarrapportage 2023 Wet afbreking zwangerschap \(Wafz\)](#). Inspectie gezondheidszorg en jeugd November 2024.
14. Yzer MC, Siero FS, Buunk BP. Can public campaigns effectively change psychological determinants of safer sex? An evaluation of three Dutch campaigns. Health Educ Res 2000 15(3):339-52. DOI: [10.1093/her/15.3.339](https://doi.org/10.1093/her/15.3.339)
15. Friedman AL, Kachur RE, Noar SM, McFarlane M. Health Communication and Social Marketing Campaigns for Sexually Transmitted Disease Prevention and Control: What Is the Evidence of their Effectiveness? Sex Transm Dis. 2016;43(2 Suppl 1):S83-101. DOI: [10.1097/OLQ.0000000000000286](https://doi.org/10.1097/OLQ.0000000000000286)
16. de Vries A, den Daas C, Willemstein IJM, de Wit JBFP, Heijne JCM. Interventions Promoting Condom Use Among Youth: A Systematic Review. J Adolesc Health. 2024;74(4):644-56. DOI: [10.1016/j.jadohealth.2023.11.014](https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2023.11.014)